

DR. TÖRŐ BLANKA*

Amikor a tanú ítélezik...

II. A sztereotípiák és az előítélet jelentése és kapcsolata

A sztereotípiák fogalmát Walter Lippmann-t kell tekintenünk, aki 1920-as években a sztereotípiát, olyan érzellemmel színezett általános előfeltevés-ként írta le, melyek meg-

előzik, irányítják és megszürik az információkat. Katz és Braly (1933) Lippmann esszéisztikusan bevezetett fogalmához empirikus műveletet rendelt és ezzel elsőként tett kísérletet a sztereotípiák megismerésére és a mögöttük meghúzódó indokok feltárására.²

A szerzőpáros tulajdonképpen azt mérte fel, hogy milyen sztereotípiái vannak a Princetoni Egyetem hallgatóinak különböző társadalmi csoportokkal kapcsolatban. A kísérlet során megfigyelhetőek voltak egyes nemzetiségekkel kapcsolatban olyan széles körben elterjedt feltételezések, melyek között gyaníthatóan volt olyan, amely nem nyugodhatott tapasztalati alapon. A megkérdezett amerikai diákok kevés eséllyel találkozhattak mondjuk törökökkel. A csoportok sztereotíp tulajdonság-leírása így közel került az előítélethez, mint többnyire negatív attitűdhöz. A vizsgálat tulajdonképpen kimutatta, hogy van bizonyos konszenzus, azzal kapcsolatban, hogy milyen tulajdonságok tartoznak az egyes csoportokhoz.³

Az 1950-es években a sztereotípiák fogalom új értelmet nyert Allport munkássága nyomán. Allport úgy jellemezte sztereotípiát, mint a kategóriával társult túlzó nézetet. A kategorizáció alapjául sok minden szolgálhat, de elsődlegesen az úgynevezett primitív kategóriákkal (nem, faj, életkor) találkozunk a leggyakrabban.

Az újabb mérföldkövet az 1970–1990. évek között a sztereotípiakutatás történetében az információ-feldolgozási paradigma jelentette. A fogalom e paradigma jegyében új értelmet kapott és meglehetősen eltávolodott az előítélet definíciójától, a hangsúly a csoportok preconcepciójára helyeződött. A sztereotípiák funkcióját és miérettét a szemlélet képviselői abban látták, hogy a sztereotípiák hatékony adaptációs mechanizmusként szolgálnak abban a komplex és sokszor feldolgozhatatlan ingertömegben, amit a világ jelent számunkra.⁴ David Hamilton hívta fel a figyelmet arra, hogy az emberek a sztereotípiákba illeszkedő

„Filia moecharum, quae moecha matre creatur.”

I. Bevezetés

„Zűlött lesz a leány, aki zűlött nőnek a sarja” – így szólt a fenti latin mondás, bizonyítva azt az elszomorító tényről, hogy az előítéletek, sztereotípiák, az elhamarkodott általánosítások már ősidők óta jelen vannak az emberiség életében. Vajon betartja-e bárki a Biblia parancsát: „Ne ítéletek, hogy ne ítéltessetek”? Vajon hány igaz barát, hűséges szerető társaságától fosztottuk meg magunkat életünk során a sztereotípiáinkhoz való görcsös ragaszkodásunk miatt? Az előítéletek veszélyét, káros hatását – amíg azok nem öltenek testet egy-egy élethelyzet során – kevésbé érzékeljük. De mi történik akkor, amikor egy-egy ilyen merev kategorizálással a tárgyalóteremben találkozunk?

A Be. 85. § (3) bekezdése előírja, hogy amennyiben a tanú vallomástételének nincs akadálya, figyelmeztetni kell arra, hogy köteles a legjobb tudomása és lelkiismerete szerint az igazat vallani, továbbá arra, hogy a hamis tanúzást a törvény szabadságvesztéssel rendelheti büntetni. Az idézett szakasz nem kívánja meg, hogy a tanú vallomását előítélet-mentesen tegye meg, hiszen ez lehetetlen és teljesíthetetlen követelményt jelentene. Természetesen egy bölcs és igazságos bíró könnyen felfigyel arra, amikor a tanú nyíltan ítélezik a terhelt felett, a sztereotípiák akkor jelentenek csak komoly gondot, amikor azok a tanú emlékezetét befolyásolják.

Jelen tanulmányban az általam végzett két kísérlet eredményeinek bemutatásával a teljesség igénye nélkül próbálok rávilágítani az előítéletek, sztereotípiák emlékezetet torzító, vallomást befolyásoló hatásaira.

* Ügyvédjelölt, a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola II. évf. levelező tagozatos hallgatója

¹ Máté evangéliuma 7:1

² Hunyady György: *Mi lenne velünk sztereotípiák nélkül*, 214. o., In: Magyar Pszichológiai Szemle 2011/2. szám, 213–238. o.

³ Hunyady György: *Sztereotípiák a változó közgondolkodásban*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996, 2. o.

⁴ Hunyady György–Nguyen Lun Lan Anh (szerk.): *Sztereotípiakutatás. Hagymányok és irányok*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2001, 17. o.

gondolati kapcsolatokat a valóságosnál gyakoribbnak vélik, és az információk torzulásával a sztereotípiák újra és újra alátámasztást nyernek.⁵

Bár a sztereotípiák tanulmányozása és a jelenséggel kapcsolatos kutatások eredményei hosszú és változatos képet mutatnak, abban alapvetően a kutatók többsége egyetért, hogy a sztereotípiák egyes csoportok bizonyos jellemvonásait, motívumait foglalják magukba. A csoportok, vagy más szóval kategóriák halmozában helyet kapnak bizonyos élethelyzetek, események, tárgyak, és személyek is.

A kategorizáció tulajdonképpen a megismerési folyamat egyik alapvető formája, amellyel jelenségeket osztályozunk aszerint, hogy bizonyos jegyek, jellemzők előfordulnak-e bennük vagy sem. A kategorizáció felerősíti a csoporton belüli hasonlóságokat és élesíti a meglévő különbségeket.

A sztereotípiák hátránya, hogy a társadalmi valóság elemeiről sematizált képet közvetítenek és leegyszerűsített értékelési sémákká merevednek. Az előbbieket alátámasztja az egyébként görög eredetű fogalomnak a jelentése is: merev egyformaság, gépiesség, változatlan ismétlődés.

A sztereotípiák az 1960–70-es években egyet jelentett az előítéllettel, majd lassan a két fogalom elvált egymástól. Az előítélet (praeiudicium) latin eredetű kifejezés, fogalma látszólag nyilvánvaló, és könnyen értelmezhető. Eredeti jelentése a jogtudományban a bírói tevékenységhez kapcsolódott. Olyan perbeli kérdés (tény, jogviszony) előzetes eldöntésére irányuló keresetet jelentetett, amelytől egy utóper vagy más igény érvényesíthetőségének a jogi sorsa függött. A kifejezés közismert jelentése: „előzetesen rögzített ítélet”, ami egyaránt lehet pozitív és negatív.⁶

Alapvetően az előítélet mögött mégis negatív, előnytelen véleményt és beállítottságot szokás érteni, amely egy csoporttal vagy annak tagjaival szemben jelentkezik. Az előítéletek társadalmilag közvetített, sematikus, rögzült hiedelmek, amelyeket a képviselők nem vetnek alá sem a logika, sem a tapasztalat kritikájának.⁷

Az előítéletek és sztereotípiák különféle funkciót töltenek be az életünkben. Egyrészt a sztereotípiáink segítségével gyorsabban tudunk eligazodni a világban, könnyebben kezeljük a bonyolultabb élethelyzeteket, másrészt az egyes csoportok közötti egyenlőtlenségeket az előítéleteink, sztereotípiáink igazolják, racionalizálják.

Az információt összegyűjtő és értelmező folyamatunk a már kialakult hiedelmeink és előítéleteink fenntartását szolgálják.

⁵ Sallay Hedvig: *Sztereotípiák formálódása egy átalakuló társadalomban – Gondolatok Hunyady György könyvéről és könyvéből*, Magyar Pszichológiai Szemle, 1999/4. szám 643–652 o.

⁶ Elek Balázs: *Sztereotípiák szerepe a bizonyítási eljárásban*. In Erdei Árpád (szerk.): *A büntetőítélet igazságtartalma*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010, 162. o.

⁷ Tomka Miklós: *Vélemények, (elő-)ítéletek, társadalom*, Belügyi Szemle, 1999/7–8. szám 3–14. o.

A sztereotípiák és az előítélet kapcsolata bonyolult képet mutat: a sztereotípiák hozzájárulhat az előítélet-hez, de az előítélet is táplálja a sztereotípizálást.

III. Sztereotípiák és előítételek a tanúvallomások mögött

Anélkül, hogy egy pillanatra is a fentebb említett elismert szociálpszichológusok mögé sorakoznék, jómagam is bátorkodtam a sztereotípiák, előítételek jelenlétét empirikus vizsgálat alá vetni két kísérletem során.

2009-ben egy 25 fős egyetemista csoportnak egy képet mutattam fel, amely egy nagypapát és két unokáját beszélgetés közben ábrázolta. A képet egy óvodás gyermekeknek készült mesés könyvből választottam, így egy meglehetősen színekben és formákban gazdag jelenet tárult a hallgatók elé. A képet 10–15 másodpercig vehették szemügyre a kísérlet alanyai és felhívtam a figyelmüket arra, hogy próbálják meg a kép részleteit memorizálni, mert az idő leteltével kérdéseket fogok nekik feltenni, amelyre az emlékezetük alapján kell válaszolni. A képpel kapcsolatban 12 kérdést tettem fel a hallgatóknak, melyek között körülbelül hasonló arányban oszlott meg a szuggesztív és a befolyástól mentes kérdések száma, azonban egy kérdésben a rögzült sztereotípiákra is rámutattam.

A hetedik kérdés így szólt: „Láttad-e a kislány játék mackóját?” A kérdés az eldöntendő kérdések osztályán belül az egyszerű és könnyen értelmezhető, igen-nem kérdések csoportjába tartozott. 25 személyből 15 látta a játék mackót, 4 hallgató nem látta és 6-an képesek voltak felidézni azt, hogy a kislány kezében valójában egy játék nyuszi volt.

A vallomások kialakulását szubjektív és objektív tényezők egyaránt befolyásolhatják. Az objektív tényezők, amelyek a tudomásszerzést befolyásolják, mindig nagyszámúak. Ide tartozik például: a tudomásszerzés helye, ideje, módja, forrásai, az észlelt jelenség gyorsasága, összessége. Ebben a körbe tartozik az időtartam megbecslésével kapcsolatos tapasztalatok, pl. a várakozási idő túlbecslése, az időmúlás.⁸ Objektív tényező a távolság, a megvilágítás, a megfigyelés időtartama és az időjárási viszonyok is. Szintén ebbe a csoportba sorolható az észlelés módja (pl.: látással, hallással történő észlelés), vagy a megőrzés feltételei, ahol az időmúlásnak és az utólagos behatásoknak szerepe lehet.⁹

A vallomás kialakulását befolyásoló szubjektív tényezők a vallomást tevő személyéhez közvetlenül kapcsolódnak. A tudomásszerzésre ható szubjektív tényezők közé sorolhatóak például a tanú fiziológiai jellemzői, mint pl. az életkor, a nem, az érzékszervek állapota,

⁸ Nagy Lajos: *Tanúbizonyítás a büntetőperben*. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966, 128. o., 129. o.

⁹ Tremmel Ferenc – Fenyvesi Csaba: *Kriminálisztika Tankönyv és Atlasz*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 1998, 212. o.

a fáradtság. Ide tartoznak a tanú szociológiai jegyei, foglalkozása, neveltetése. Szintén ide sorolhatóak a tanú pszichikai jellemzői: értelem, érzelmi állapot, a személy temperamentuma.¹⁰

A tanú meglévő sztereotípiáit és a bizonyos élethelyzetekre, egyes emberek viselkedési normáira, megjelenésére reflektáló előítéleteit a vallomások kialakulását befolyásoló szubjektív tényezők közé sorolom. A tudomásszerzésre ható tényezők teljes körű áttekintése természetesen lehetetlen, de álláspontom szerint a bíró a legnagyobb kihívással kétségtelenül a vallomások mögött meghúzódó sztereotípiák felkutatása során találkozhat.

A sztereotípiáknak ugyanis van egy sajátos „önmegtermékenyítő” tulajdonsága. Ha kétségeink támadnak egy adott helyzet értelmezése során, ha nem találunk megnyugtató magyarázatot egy-egy szituációra, igyekszünk a sztereotípiáink megerősítésére utaló bizonyítékokat felkutatni, hogy „megválaszolva” a felmerülő kérdéseket, nyugodtan hátradőlhessünk. Egy sztereotípiát aktiválódása úgy befolyásolja az adott jelenség magyarázatát, hogy az a sztereotípiával egyezőnek tűnjön.

A kísérlet során a feltett kérdéssel igyekeztem aktíválni a hallgatók esetleges sztereotípiáit. A játék mackóra utalással a hallgatók eddigi tapasztalataikra, gyerekkori emlékeikre hagyatkoztam. A válaszadók 60 százaléka tehát a kislány kezében mackóra emlékezett. A játék mackó a köztudatban sokkal klasszikusabb, többször előforduló játék, mint a nyuszi, és mivel a gyermekek alaptevékenysége a játék, így senki sem tudna elképzelni egy kislányt játék nélkül. A kísérlet jól szemléltette, hogy a sztereotípiák nem feltétlenül negatív irányú általánosítások, hanem inkább torzításon, túlzáson és leegyszerűsítésen alapuló elképzelések.

A fenti kísérletben a hallgatók nem adhatták elő a látottakat, hanem az általam feltett kérdésekre válaszoltak, ezáltal könnyebben terhelhettem a gondolataikat, és befolyásolhattam a válaszaikat. A büntetőeljárás során azonban a tanúvallomás összefüggő előadásának lehetőségét általános szabályként a Be. 88. §-ának (1) bekezdése biztosítja. A kihallgatást végzőnek fel kell kérnie a tanút arra, hogy összeszedetten, teljes egészében kimerítő előadásában jelenítse meg azokat a körülményeket, jelenségeket, tényeket, amelyeket az esemény során észlelt.¹¹

A sztereotípiákon alapuló emlékképek felfedése ilyen esetben sokkal nehezebben megoldható feladat mind a nyomozóhatóság, mind a bíróság számára.

A pszichológiában az úgynevezett forgatókönyv elmélet szolgálhat annak magyarázatára, miként lehetséges, hogy összefüggő vallomások adnak a ta-

núk az olyan eseményekről, amit teljes egészében nem látnak.¹²

Az elmélet szerint az ismereteink egy része olyan helyzetek köré szerveződik, amelyekben rutintevékenységet folytatunk. Ilyen cselekvésnek minősül pl.: étkezés, buszon utazás, bevásárlás, öltözködés stb. Egy forgatókönyvben vannak állandó szerepek, állandó kellékek, ahol egyik akció előkészíti a következőt.¹³ A forgatókönyv konzervatív, azaz csak azt tárolja, amit az egyén tud, így az emlékezetnek csak egy részét magyarázhatja meg, az esetleges üres helyeket akként töltjük fel történésekkel, hogy a hiányzó részt beillesztjük egy sémába, az adott helyzetekre illő sémák, pedig sztereotípiákon alapulnak. Ezért az ún. kognitív gazdaságosságért azt az árat fizetjük, hogy egy tárgy, esemény felidézése torzulhat, módosulhat, ha nem illeszkedik be az alkalmazott sémába.¹⁴ Ezt a jelenséget ismerhető fel abban a büntetőügyben, amely Debrecen, egyik fiatalok által kedvelt szórakozóhelyén történt, és a kialakult verekedés során egy fiatalembert életveszélyesen megsúrtak.

Több tanú akként tett vallomást, hogy a sértett egy üveggel a kezében hadonászott, amire egy idő után többen úgy hivatkoztak, hogy sörösüveg volt, és a sértett részeg volt. Tényként lehetett azonban megállapítani, hogy a fiatalember vérében alkoholt nem lehetett kimutatni.¹⁵

Az alábbi külföldi kísérlet is hűen példázza, hogy az emberek hajlamosak azt észrevenni és arra emlékezni, amire már eleve számítottak, a figyelmük pedig elkerüli azt, ami nem illik bele a szokványos „képbe”.

A „Gorillák társaságában” elnevezésű kísérletet két elismert kognitív pszichológus Christopher Charbis és Daniel Simons folytatta le amerikai diákokkal, a teszt az emberek megfigyelési képességének működését kívánta ábrázolni, és határozottan sikert aratott.

A Cornell University pszichológia tanszékének egyik ideiglenesen üres folyosóján egy filmet forgatott le a két kutató, melyben a diákok, mint színészek két csoportba verődve egy kosárlabda meccset játszottak le. Az egyik csapat fehér, a másik fekete pólót viselt.

A jelenet elkészültét követően az egyetem területén önkénteseket arra kértek meg, hogy a film nézése közben számolják meg, hogy a fehér pólós játékosok hány-szor passzolják egymásnak a labdát, a feketét viselő csapatra nem kellett figyelniük. A videó egy percig sem tartott, ezt követően megkérdezték az alanyokat, hogy hány passzot számoltak.

A kísérlet természetesen nem arra kereste a választ, hogy az alanyok helyesen számoltak-e, sokkal inkább

¹² Elek: i. m. 55. o.

¹³ Bower, Gordon H.–Black, John B.–Turner, Terrence. J.: *Forgatókönyvek szövegre való emlékezésben*. In László János (szerk.): *Válogatás a szociális megismerés szakirodalmából*. Kézirat, Tankönyvkiadó, Eötvös Lóránt Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest, 148–203. o.

¹⁴ Elek: i. m. 172. o. In Erdei Árpád (szerk.): *A büntetőítélet igazságtartalma*

¹⁵ Hajdú Bihar Megyei Bíróság B. 621/2004/38, Debreceni Ítéletábla Bf. II. 141/2005.

¹⁰ Elek Balázs: *A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban*. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Debrecen, 42. o., 44. o.

¹¹ Molnár József: *A kriminalisztika tudománya V. – A tanú és a terbeli kihallgatásáról*. In Irk Ferenc (szerk.): *Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok XXXVI. Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet, Budapest 1999.* 221. o.

az észlelési képességeiket kívánta felmérni. A játék közben ugyanis egy gorillának öltözött lány besétált a képbe, megállt a játékosok között, megdöngötte a mellét, majd elhagyta a jelenetet – mindezt körülbelül nyolc másodperc leforgása alatt hajtotta végre. Elképesztő eredmény született: a tesztalanyok durván fele nem vette észre a gorillát. Valaki kijelentette, hogy biztos abban, hogy azon a videón, amit először látott nem volt gorilla, de volt olyan is, aki meggyanúsította a kutatókat, hogy kicserélték a kazettát.

Vajon mi tette a gorillát láthatatlanná, miért nem figyeltek fel rá a kísérlet szereplői?

Ez a hibás megfigyelés abból adódik, hogy a nem várt tárgyakra nem figyelünk oda. Ennek a jelenségnek a tudományos neve az akaratlan vakság („inattention blindness”). Ha az emberek ugyanis a látható világuk egy bizonyos részére koncentrálnak, hajlamosak arra, hogy a váratlan dolgokat ne vegyék észre, még akkor is, ha ezek a váratlan dolgok szembeűnőek.¹⁶

Ritkán foglalkozunk tehát a meglepő információkkal, ha az nem erősíti sztereotípiáinkat, tulajdonképpen azt látjuk, amit hiszünk.

A következő általam végzett kísérletet 2012. szeptember 28. napján a „Kutatók Éjszakája – Ezerarcú jogtudomány” elnevezésű rendezvénysorozat alkalmával sikerült kivitelezni a Debreceni Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar „Büntetőjog a mozivászon” címmel megrendezésre került programjának keretében. A kísérlet alapja egy megrendezett jelenet volt: az előadás kezdetén két a közönség által nem ismert orvostanhallgató összeszólalkozott, elcsattant egy-két pofon, majd többszöri felszólításra elhagyták a termet.

A jelenetet követően 11 kérdésből álló tesztlap került kiosztásra. A jelenlévők számára 5 perc állt rendelkezésre a kérdések megválaszolására. Hasonlóan a korábbi kísérlethez, a közönség itt is tanúként válaszolt a kérdésekre.

A kérdések többsége befolyásoló jellegű volt. A kísérlet bebizonyította, hogy a szuggesztív kérdés hatására a tanúk az észlelt eseményeket, jelenségeket képtelenek a valóságnak megfelelően visszaadni.

A vallomás manipulálása ugyanis több kockázatot rejt magában: a kérdező a kihallgatás eredményességét, az ügy végkimenetelét, és nem utolsósorban az ítélet helyességét és igazságosságát is veszélyezteti.¹⁷ A befolyás ugyanis a tanú emlékezetére és emlékképeinek felidézésére károsan hat.¹⁸ A manipuláció egyfajta külső nyomásként nehezedik a tanúra, aki nagyon gyakran nem képes attól szabadulni. Tulajdonképpen csakis a kérdezőtől függ, legyen az akár a bíró, ügyész, ügyvéd, vagy a nyomozóhatóság egy képviselője, hogy alkalmazza-e a befolyásolás eszközeit. A sztereotípiák, előítéletek ezzel szemben magában a tanúban kelet-

keznek, és nagyon gyakran az emlékképek „áruháját” öltik magukra. Sokszor jelent megoldatlan rejtélyt a kérdezőnek, hogy a tanú által előadott vallomás megtörtént eseményeken alapszik-e, vagy csak elhamarkodott előítéletekből kreált gondolatok szüleménye, amelyet a tanú valóságnak vél.

A tesztlap 9. kérdése így szólt: „Vajon milyen iskolába járnak a fiúk, vagy járnak-e egyáltalán?” A közönség nagy része helyesen válaszolt és egyetemistának gondolta a verekedés szereplőit. Azonban néhány válaszban jól megmutatkozott az előítélet állandó jelenléte, melyből sok esetben elszomorító következtetésekre juthatunk.

53 válaszadóból 5-en úgy gondolták, hogy a két fiú valamilyen szakmunkásképzőbe jár. Kiábrándító jelenség, hogy mennyire negatív a megítélése napjainkban a szakiskoláknak és az ott tanuló, vagy már végzett embereknek.

Ha egy bűncselekmény felderítése során éppen az említett 5 tanúra hagyatkozna a nyomozóhatóság és a vallomásnak megfelelően az elkövetők lehetséges körét az iskolai végzettség szerint osztályozná, az előítéletek hatására a főiskolát végzett, vagy egyetemi diplomával rendelkező személyek kiesnének a körből.

Szintén megjelenik az előítélet a következő válaszokban:

„Valószínűleg az egyik egyetemi hallgató, a verekedés kezdeményezője dolgozik.” „Középiskolát végeztek, most nem járnak iskolába.”

„Félbehagyott középiskola”

„A tevékenységből kiindulva én egy érettségit sem adnék nekik...”

Összességében a válaszadók durván 20%-a kizárta a felsőfokú végzettség meglétét a két szereplő esetében. 20% szerint egy hivatalos rendezvényen való verekedésre csakis egy alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező személy hajlamos.

IV. Záró gondolatok

Álláspontom szerint a kísérletek hűen ábrázolták korunk előítéletektől duzzadó világát. A XXI. század rohanó, zsúfolt mindennapjai a sztereotípiák táptalajául szolgálnak. Ahogyan azt a fogalmak bemutatásánál is taglaltam, a sztereotípiák segítséget nyújtanak számunkra, hogy könnyedebben eligazodjunk a társadalomban. Egész életünk során információt gyűjtünk, szolgáltatunk és értelmezünk, a ránk nehezedő nyomás enyhítéseként egyfajta mankóként nyúlunk a már kialakult hiedelmeinkhez és előítéleteinkhez. A „lusta ember” nem szán időt az általa észlelt jelenség megismerésére, inkább hamar kategorizálja azt. Az általánosítás gyakran hibás eredményekhez, helytelen következtetésekhez vezet minket és nincs ez másképp a büntetőeljáráásban sem. A bíró az anyagi jog szabályainak alkalmazásával hozza meg döntését, a bűncse-

¹⁶ Christopher F. Charbis, Daniel J. Simons: *A láthatatlan gorilla, avagy hogyan csapnak be minket az érzékeink*, Magnolia, 2011. 16–18. o.

¹⁷ Molnár: i. m. 225. o.

¹⁸ Dr. Jászó István: *A vallomásokat befolyásoló tényezők*, 462. o. In Magyar Jog, 1975/8. szám

lekmény megítélése során a törvényi tényállás feltételeinek meglétét vizsgálja. A bírónak ítélezése során követnie kell a büntetőjog egyik vezéreszméjének parancsát, amely nem más, mint az egyéniesítés (individualisatio) követelménye.

„Nem elég a tettet nézni és bonczolgatni, hiszen a valóságban nem a tettet, hanem a tettetést, az egyént büntetjük, az ő egyéniségét, társadalmi veszélyességét

is figyelembe kell venni.”¹⁹ Az előítéletek, sztereotípiák jelentik a legnagyobb akadályt az egyéniesítés maradéktalan érvényesülésében. Ideje belátnunk tehát: az előítéletek, sztereotípiák börtönében nemcsak azok foglyok, akikről oly gyorsan ítélezünk, hanem azok sem szabadok, akik elzárják maguktól a tényleges valóságot. ■

¹⁹ Finkay Ferencz: *A jogtalanság, mint a büntetendő cselekmény ismérve*, Székfoglaló értekezés, MTA, Budapest, 1909. 5. o.

A PÉNZMOSÁSSAL ÉS A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSÁVAL KAPCSOLATOS JOGSZABÁLYOK MAGYARÁZATA

SZERZŐ: Gál István László

Az elmúlt fél évtizedben a pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogi szabályozás jelentős mértékben átalakult. A pénzmosás megelőzéséről szóló korábbi törvényt, a 2003. évi XV. törvényt felváltotta egy új jogszabály, a 2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról. Többször megváltozott a pénzmosás büntetőjogi törvényi tényállása is, ráadásul 2013. július 1-jén hatályba lépett Magyarország új Büntető Törvénykönyve, a 2012. évi C. törvény (melynek megalkotásában a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium által felkért szakértőként egyébként e könyv szerzője is részt vett).

Gál István László büntetőjogász, habilitált egyetemi docens a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Büntetőjogi Tanszékén. Az egyetemi jogi végzettsége mellett diplomás közgazdász, gazdasági büntetőjogi szakjogász, EU-szakjogász és MBA közgazdász végzettséggel rendelkezik. A 2004-ben „A pénzmosás” címmel megjelent munkája volt az első magyar szakkönyv ebben a témában. 2005-ben a pénzmosás témakörében szerzett PhD tudományos fokozatot. Rendszeresen tart pénzmosás megelőzési tréningeket magyarországi bankokban, biztosítóknak, takarékszövetkezetekben és más pénzügyi szolgáltatóknál.

Ára: 7990 Ft

WEBES MEGRENDELÉS
-5%

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 1037 Budapest, Montevideo utca 14.

Fax: (36-1) 349-7600 • Telefon: (36-1) 340-2304 • info@hvgorac.hu

www.hvgorac.hu

Tájékoztató a folyóiratban való publikálásról

A szerkesztőség a megjelentetni kívánt tanulmányokat a gal.istvan@ajk.pte.hu vagy a gabor.zsolt@hvgorac.hu e-mail címre várja.

A megjelentetésről a lektorálást követően a Szerkesztőbizottság dönt.

A Szerkesztőbizottság fenntartja a jogot a kéziratok korrigálására, szerkesztésére.

A tanulmányokat MS Word formátumban, Times New Roman betűtípussal, 12 pontos betűnagysággal, másfeles sorközzel írva, sorkizárt igazítással és lábjegyzetmegoldással kell elkészíteni.

A kéziratot kérjük a szerzőktől a név, az esetleges tudományos fokozat, a foglalkozás, valamint a munkahely feltüntetését. A szerkesztőbizottság másodközlésre nem fogad el kéziratot.

Terjedelmi korlát – lévén elektronikus folyóiratról van szó – nincsen.

A Szerkesztőbizottság
és a Kiadó